

Modern mimari yapılar üzerinden temel tasarım ilkelerini okumak

Reading basic design principles through modern architectural structures

Asst. Prof. İpek Yıldırım Coruk^{1*}

¹Fenerbahçe University, Faculty of Engineering and Architecture, Department of Interior Architecture and Environmental Design, Istanbul, Turkey.
ipek.coruk@fbu.edu.tr

*Corresponding Author

Received: 01.03.2023
Accepted: 26.04.2023

Citation:
Yıldırım Coruk, İ. (2023). Modern mimari yapılar üzerinden temel tasarım ilkelerini okumak. *IDA: International Design and Art Journal*, 5(1), 99-119.

Özet

Temel tasarım ilkeleri, ilk yıl stüdyolarında temel tasarım eğitimi kapsamında öğretilen konular arasındadır. Temel tasarım eğitimi ve içeriği, yapısı gereği öğrencinin daha önce almış olduğu eğitim sisteminden farklı boyutlar barındırmaktadır. Öğrenci için yeni bir dil, yeni bir literatür içermesi, çoğunlukla soyut eğitsel içeriklere sahip olması sebebiyle de zor kavranmaktadır. Öte yandan öğrenciler bu derste edindikleri bilgilerden ilerleyen yıllarda ve meslek hayatlarında ne şekilde faydalanabileceklerini sorgulamaktadır. Bu durumdan hareketle çalışmada amaç; modern mimari yapılar üzerinden temel tasarım ilkelerini analiz etmektir. Nitel araştırma yöntemiyle oluşturulan çalışmada veriler, belirlenen örneklerde bahsedilen ilkelerinin analiziyle elde edilmiştir. Bu örnekler temel tasarım ilkelerinin ortaya çıktığı Bauhaus Okulu'nun modern mimarlığın yayılmasındaki rolü de düşünülerek Bauhaus ve sonrası modern yapılar arasından seçilerek çalışmanın kapsamı oluşturulmuştur. Çalışma sonucunda, belirlenen örnekler üzerinden temel tasarım ilkelerinin somut kullanımları ve karşılıkları ortaya konulmuştur. Böylece öğrencilerin temel tasarım ilkelerinden eğitimlerinin devam eden yıllarında ve meslek hayatlarında nerede ve nasıl faydalanacaklarına yönelik somut uygulamaları görmeleri sağlanmaktadır. Ayrıca çalışma sonucunda elde edilen bu verilerden temel tasarım eğitimi ders içeriklerinde de faydalanılabilecek olması sebebiyle çalışmanın katkı sağlayıcı olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Modern mimarlık, Bauhaus Okulu, Temel tasarım eğitimi, Temel tasarım ilkeleri

Abstract

Basic design principles are taught within the scope of basic design education in the first-year studios. Basic design education and its content have different dimensions from the education system the student previously received due to its structure and difficulty comprehending because it contains new literature for the student and often has abstract educational content. On the other hand, the students have difficulty perceiving the information acquired in this course and question how they can benefit from it in the following years and professional life. Therefore, the aim of the study is to analyze the basic design principles through modern architectural structures. In the study created by qualitative research method, the data were obtained by analyzing the principles mentioned in the determined examples. These examples were selected among the Bauhaus and later modern buildings by considering the role of the Bauhaus school, where the basic design principles emerged in the spread of modern architecture, and the scope of the study was created. As a result of the study, concrete uses and equivalents of basic design principles were revealed with the determined examples. Thus, data on how students will benefit from basic design principles have been revealed.

Keywords: Modern architecture, Bauhaus School, Basic design education, Basic design principles

Extended Abstract

Introduction: Basic design education, the first step of design education, is the first environment that introduces students to the design world. In this education, which includes topics such as design elements, design principles, and perception

principles, basic design principles play a role in planning and analyzing the design. For this reason, students have to benefit from these phenomena both in their education and professional lives, consciously or unconsciously. Although basic design education is a visual aspect-based thought system in the first stage of design education, this education is not used as necessary in the ongoing stages of design education. Therefore, it is seen that there is a gap in the relationship between education and practice in this direction (Araz Ustaömeroğlu, 1998: 2). As supported by the literature, basic design education is not fully understood by the students, so this information cannot be actively used in the ongoing course processes (Kılıç & Arabacıoğlu, 2021:132). In other words, students often need to learn why they use this abstract information and clarify the intended learning outcomes or how to evaluate them (Sawyer, 2017: 110).

Purpose and scope: Based on all these problems in the literature, the study starts from the problem that basic design principles are not understandable due to their abstract applications and that the students generally do not understand how they can benefit from these phenomena in their education and professional life. In order to answer this problem, it is aimed to reveal the concrete reflections of basic design principles by analyzing them through architectural structures. The study considered the role of the Bauhaus School in the emergence of modernism and basic design principles. The examples were limited to the field of modern architecture in the Bauhaus period after and after the scope of the study was established.

Method: The study was created by using a qualitative research method. Qualitative research is a multifaceted method that includes an interpretive, naturalistic approach. This means that qualitative research examines events in their natural environments and tries to make sense of and interpret phenomena in terms of the meanings that people attribute to them (Groat & Wang, 2013: 218). Document collection, one of the techniques used in the qualitative research method, includes all kinds of recorded information, written or unwritten, and contributes to the researcher's more efficient interpretation of the data obtained by other methods. Photographs, diaries, newspapers, letters, magazines, works of art, objects, video and audio recordings, and all kinds of recorded information can be a rich database for qualitative research methods (Buran, 2021: 48). In this study, obtaining the data, visual information and photographs from qualitative research techniques were used together with literature analysis. Through these, the design principles were analyzed through the samples determined.

Findings and conclusion: It was seen that a different basic design principle existed in each of the samples determined by the study. Accordingly, the Salk Institute, designed by Louis Kahn, and the Cathedral of Brasilia, designed by Oscar Niemeyer, reflect the principle of repetition. The Edith Farnsworth House and Landhouse Lemke, designed by Ludwig Mies Van Der Rohe, contains features corresponding to the principle of balance. The Kubuswoningen structure designed by Piet Blom reflects the rhythm principle. Designed by Kenzo Tange, Fuji Broadcasting Center, and JFK Presidential Library, designed by I.M. Pei reflects contrast principles from design principles. Another example is the Solomon R. Guggenheim Museum, designed by Frank Lloyd Wright, and Royal National Theatre, designed by Denys Lasdun reflect the integrity principle of basic design principles. The Guggenheim Bilbao Museum, designed by Frank Gehry, and Lotus Temple, designed by Fariborz Sahba, reflect the principle of harmony from basic design principles. The Weizmann House, designed by Erich Mendelsohn, and Fallingwater House, designed by Frank Lloyd Wright, have referenced the principle of domination. Another work by Kenzo Tange, the St. Mary Cathedral, and Seeley Historical Library, designed by James Stirling, reflect symmetry from basic design principles. The Pompidou Centre, designed by Renzo Piano-Richard Rogers, reflects the principle of emphasis. Villa Savoye, designed by Le Corbusier, has referenced the principle of proportion, one of the basic design principles. Finally, the Sydney Opera House and Centre Culturel Jean-Marie Tjibaou reflect the hierarchy of basic design principles with gradation between elements. The data obtained by the study reveal the concrete applications of basic design principles. Although it is not the study's primary purpose, it emphasizes the importance of basic design education and the content that constitutes this education because this information learned in the first years of education will be used even in professional life. Although this awareness was not gained in the first years of design education, it was revealed that the basic design principles have concrete uses and counterparts with the study. For other research to be carried out based on the study findings, it is recommended to expand the information pool by diversifying these samples.

Keywords: Modern architecture, Bauhaus School, Basic design education, Basic design principles

GİRİŞ

Tasarım eğitiminin ilk basamağı olan temel tasarım eğitimi, öğrencileri tasarım dünyasıyla tanıştıran ilk ortamdır. Tasarım öğeleri, tasarım ilkeleri ve algı ilkeleri gibi konu başlıklarını içeren bu eğitimde temel tasarım ilkeleri, tasarımın planlanması ve nasıl planlandığının çözümlenmesinde rol oynamaktadır. Bu sebeple öğrenciler hem eğitim hem de meslek hayatlarında farkında olarak ya da olmayarak bu olgulardan faydalanmak durumunda kalmaktadır. Temel tasarım eğitimi her ne kadar tasarım eğitiminin ilk aşamasında yer alan görsel

yönü ağırlıklı bir düşünüş sistemi olsa da bu eğitimin ve bu eğitimi oluşturan içeriğin tasarım eğitiminin devam eden aşamalarında gerektiğince kullanılmadığı, bu nedenle de eğitim ve uygulama arasındaki ilişkide bu doğrultuda bir boşluk bulunduğu görülmektedir. Günümüzde tasarım eğitimi veren kurumlarda sürdürülen temel tasarım eğitimi derslerinin içeriğini tasarım ilkeleri yanı sıra ölçü, oran, biçim, renk, doku, organizasyon ilkeleri başlıkları oluştursa da bu içeriğin, yani temel tasarım bilgilerinin uygulamalarda düşünülerek kullanılmadığı, tasarım sürecinde etkili olamadığı ya da farkında olunmadan tasarımlara yansıtıldığı, bu nedenle eğitimle uygulama arasında temel tasarım yönüyle bir boşluğun yer aldığı bilinmektedir (Araz Ustaömeroğlu, 1998: 2).

Bir diğer yönden literatürle desteklendiği şekliyle temel tasarım eğitimi öğrenciler tarafından tam olarak anlaşılammamakta, bu nedenle de devam eden ders süreçlerinde bu bilgiler aktif olarak kullanılmamaktadır (Kılıç & Arabacıoğlu, 2021: 132). Başka bir deyişle; öğrenciler genellikle bu bilgileri neden kullandıklarını bilmemekte, amaçlanan öğrenme çıktıları veya bunların nasıl değerlendirileceği konusunda kafa karışıklığı yaşamaktadırlar (Sawyer, 2017: 110). Öte yandan dersin stüdyo ortamında veriliyor olması, kritik alma süreci, değerlendirmelerin jüri sistemiyle yapılması gibi yeni olgular öğrencilere yabancı gelmektedir. Ayrıca eğitsel metotların sezgisel olarak yürütülmesi sebebiyle de temel tasarım dersleri üniversite eğitiminin ilk döneminde tasarım öğrencilerinin en çok zorlandığı dersler arasında yer almaktadır (Sarioğlu Erdoğdu, 2016:7). Bir diğer veriye göre temel tasarım dersini oluşturan içerikte öğrencilerin deneyimlediği maketler, kompozisyonlar ve diğer soyut çalışmalar bu süreçte zorlandıkları başlıklar arasındadır (Kılıç & Arabacıoğlu, 2021: 132). Literatürde yer verilen tüm bu problemlerden hareketle, bu çalışmada temel tasarım ilkelerinin soyut uygulamaları sebebiyle anlaşılır olmaması ve öğrencilerin genel anlamda bu olgulardan eğitim ve meslek hayatlarında ne şekilde faydalanacaklarını kavrayamamaları probleminden yola çıkılmıştır. Bu probleme cevap verebilmek adına temel tasarım ilkelerinin somut yansımalarını mimari yapılar üzerinden analiz ederek ortaya koymak hedeflenmiştir. Bunu yaparken de çalışmada temel tasarım ilkeleri gibi modernizmin ortaya çıkışında da Bauhaus Okulu'nun rolü göz önünde bulundurulmuş ve örnekler Bauhaus dönemi ve sonrası modern mimarlık alanı ile sınırlandırılarak çalışmanın kapsamı oluşturulmuştur.

Alanyazında yer alan ve benzer bağlamda oluşturulan çalışmalarda ise Eroğlu ve Aksu (2019) tasarım ilkelerinden tekrarın güncel mimarideki yerini çağdaş mimarların tasarım yaklaşımları üzerinden okuyarak dönemselsel olarak bu ilkede meydana gelen değişimleri saptamaya çalışmıştır. Kuljici tarafından 2019 yılında gerçekleştirilen tez çalışmasında modern konut yapıları, temel tasarım öğeleri ve ilkeleri aracılığıyla mekân kompozisyonu açısından analiz edilmiştir. Bir diğer çalışmada ise Özel ve Sağsöz (2021), temel tasarım ilkelerinin düzenleme yaparken kolaylaştırıcı rolünden hareketle, Antalya Kaleiçi'nde belirlenen yapıları simetri, ritim, denge ve zıtlık ilkeleri yönüyle analiz etmiştir. İncelenen çalışmalarda, tasarım ilkelerinin bir ya da birkaçının kısıtlanarak analizlerinin yapıldığı ya da tasarım ilkelerinin tamamından faydalanılsa da örneklerin konut yapıları olarak iç mekân ölçeğinde sınırlandırıldığı görülmektedir. Bu çalışma, hem temel tasarım ilkelerinin tamamını, yapı türü sınırlandırması olmadan farklı işlevlerde modern mimari yapılar üzerinden analiz ediyor olması hem de bu analizi eğitsel kaygılarla gerçekleştiriyor olması yönüyle diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır. Bu doğrultuda çalışma ile ortaya konulan verilerle öğrenciler temel tasarım ilkelerini ne şekilde kullanabileceklerine yönelik somut bir bilgi edinebilecek, aynı zamanda da modern mimari kavramı ve örneklerine aşina olabileceklerdir. Çalışmanın bu yönüyle yol gösterici olacağı ve temel tasarım eğitimi ders içerikleri için örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.

Kuramsal Çerçeve

Kavramsal ve tarihsel bir izlekte tarif edildiğinde modern mimarlık 20. yüzyıl başına ve bu yüzyılda yükselen öncü uygulamaların da temelinde yer alan toplumun sosyal ve ekonomik açıdan yeni açılımlara yönelim istencine işaret etmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nın beraberinde getirdiği kaos ortamı, gündelik hayatı iyileştirme ya da idealleştirme arayışlarını pekiştirmiştir. Beraberindeyse tasarım ve sanatın toplumun her kesimine yönelik bir hak ve sosyal edim olması fikri, 19. yüzyıl sonunda başlamış, I. Dünya Savaşı sonrasına denk gelen dönemi de kapsayan kültürel, sosyal, ekonomik iklimde çok kez evirilerek formel anlamda modern mimarinin olgunlaşmasına ortam hazırlamıştır (Sezer, 2019: 48). 20. yüzyıl mimarisini büyük oranda etkileyen modernizm kavramı, çeşitli bilim ve kuramların evrimiyle ilişkili karmaşık bir kavram olup, anlam olarak 20. yüzyılın ilk yarısında geleneksel teknik ve değerleri reddeden, bireysel deneyimin önemine işaret eden bir sanat hareketidir. Mimari anlamda modernite ise 19. yüzyıl ikinci yarısı sonrasında ortaya çıkan sanatsal

hareketlerden meydana gelen ve dönemin teknik yeniliklerinin mimari ürünlere yansıtılmasına dayanan bir eğilimdir (Şahin, 2022: 6).

Modern mimarlık, 19. yüzyılda meydana gelen endüstri devriminin tetiklediği gelişmeler sonucu tarihsel eğilimlere tepki şeklinde gündeme gelerek 20. yüzyılın ilk yarısında yaygınlaşmaya başlayan, çağın gerekliliklerine, yapı teknolojisine, sanat anlayışına uyan dolaysız çözümler arayışında olan bir mimarlık anlayışıdır (Hasol, 2010: 327). 20. yüzyıl mimarlığı şeklinde de ele alınan modern mimarlık düşünsel alt yapısı ve şekillenme yönüyle yüz yıldır süregelen uzun bir süreçtir (Şahin, 2022: 6-7). Modern mimarlığın gelişim sürecinde uygulamalı alandaki denemelerle mekân ihtiyaçlarının mevcut koşullara cevap verecek şekilde giderilmesine yönelik motivasyonlar önemli olsa da tüm bunların pedagojik olarak formüle edilmesi, bu yollarla öğretilabilir olması ve yaygınlaşması noktasında Bauhaus Okulu'nun rolü büyüktür. 1919 yılında Almanya Weimar'da kurulan, 1926 yılına gelindiğinde Dessau'ya, 1932'de ise Berlin'e taşınan okul 1933 yılında kapanmak durumunda kalmıştır. Kapanışına dek geçen zaman diliminde tasarım, sanat, mimarlık gibi alanlarda kuramsal, uygulamalı ve deneysel yönlerden temellenen eğitim planı çerçevesinde pek çok eğitimci, sanatçı, tasarımcı ve öğrencinin, içerisinde bulunulan dönemin estetik kültürü ve üretim tekniklerine katkı sağlamasına ortam hazırlamıştır (Sezer, 2019: 48). Tüm bu yönleriyle Bauhaus, aktif bir tasarım okulu olsa da Nazi etkisiyle yok olmuş ancak eğitim felsefesi ve yöntemleri hayatta kalmış, hatta farklı ülkelere yayılmıştır (Lloyd Jones, 1969: 156). 1919-1922 yılları arasında Itten, 1923-1928 yılları arasında Moholy-Nagy yürütücülüğünde gerçekleştirilen pedagojik program 1920 yılından günümüze endüstriyel tasarım ve mimarlık alanlarında önemini artırarak süregelmiştir. 1925-1926 yılları arasında Adolf Meyer ve Walter Gropius öncülüğünde Dessau'ya taşınan Bauhaus Okulu; kullanılan kısıtlı ve kompleks malzemelerle ve programa ilişkin ihtiyaçlar çerçevesinde verimli yapım yöntemleriyle gitgide daha çok kabul görmüş ve bu yaklaşım bir mimari forma dönüşerek büyük yankı uyandırmıştır (Sezer, 2019: 49). Özetle, modern mimarlığın yapıları çevredeki sorunlara toplum refahını sağlamak ve estetik anlamda iyileştirme yapmak amacıyla sorduğu sorulara 1919-1933 yılları arasında Bauhaus Okulu eğitimcileri ve öğrencileri tarafından yanıtlar aranmıştır. Bu sayede, okulun ortaya koyduğu etik anlayış yanı sıra birlik, eşitlik, özgürlük gibi kavramlar Bauhaus anlayışındaki modern mimarlığı yalnızca bir üslup olarak sınırlamayıp, dünya genelinde farklı bölgelerde ortak bir kültür ögesi olmasını sağlamıştır (Sezer, 2019: 51-53).

Modern dönem ayrıca idealize edilen stil üretimlerinin meydana gelmesine sahne olmuş, aynı zamanda mimari form oluşumunda tekrar, aralık gibi ilkeler ve seri üretim anahtar kavramlar olarak ortaya çıkmıştır. Biçimdeki ya da biçimle oluşturulan tekrar, düzeni sağlamak için pratik bir ilke olarak görülmüştür (Eroğlu & Aksu, 2019: 95). Modern mimarlık, Avrupa'nın tamamında birkaç mimar ve grup öncülüğünde başlamıştır. Paris'te Le Corbusier, Bauhaus, Weimar ve Dessau'da Gropius; Berlin'de Bruno Taut, Mendelsohn, Mies Van Der Rohe; Hollanda'da De Stijl grubu ve son olarak Rusya'da yapısalcılar modern mimariye öncülük ederek bu alanda etkili olmuştur. Bu yeni mimari hareketin yöntemleri ve ilkeleriyle her ülkede farklı bakış açıları oluşturulmuş ve o zamana dek var olan biçimler değişime uğramıştır. Bu sebeple modern mimari olarak adlandırılan süreç ve dönem her ülke için farklı özellikler ve adlandırmalar içermektedir (Şahin, 2022: 8-9). Bu bilgilerden hareketle Bauhaus olgusunun sıklıkla bir okul, öncü bir akım, bir pedagoji, bir stil, bir estetik olarak ele alındığı söylenebilir. Fakat bunların da ötesinde bir anlayış, kavrayış ve anlamlandırma stilidir. Bu nedenle Bauhaus Okulu modernleşmenin beraberinde getirdiği toplumsal örgütlenmenin gerçekleştirilmesi sürecinde bir dönüşüm politikası ve kültürel politikadır (Artun, 2009: 193).

Tüm bunlarla birlikte Bauhaus; içerisinde bulunan süreçte teknik, araç ve malzeme alanında meydana gelen değişimler ve seri üretim gibi kavramlar sebebiyle üzerinde fazla düşünülmeyen yapıların ortaya konulması sorununa da önlem almayı hedeflemiş, temel tasarım disiplini de bu tehlikelere engel olmak amacıyla okul programına konulmuştur. Temel tasarımın ortaya ilk çıkışı, görsel sanatlar ve mimarlıkta yer bulması da Bauhaus Okulu ile olmuştur (Araz Ustaömeroğlu, 1998: 2). Bir amacı gerçekleştirmek için yaratıcı eylemlerin zihinde oluşturularak kâğıt yüzeyine aktarılmasına tasarım, tasarımcının bu süreçte gerçekleştirdiği yetileri eğiten bilim dalına ise temel tasarım denir. Temel tasarım eğitimi yaratıcı bireylerin eğitilmesi amacı, kapsamı ve programına sahiptir. Temel tasarım eğitimi teknik bir öğretimden ziyade yapısı gereği, bilme, düşünme, görsel algı, estetik canlandırma, buluş, esin, el-göz-beyin yetilerinin geliştirilmesi, yaratıcılık süreçleri ve sezgisel güçlerin aktifleştirilmesi eğitimi ve öğretimidir (Atalayer & Üstün, 2000: 51). Bu özellikleri nedeniyle, estetik anlamda temel tasarım öge ve ilkelerinden hareketle, birtakım kuralları uygulamak yapı ve

çevresinin pozitif olarak algılanmasını sağlamıştır. Öte yandan biçime ait parçaların uyum içinde bir arada yer almaları ve birlik oluşturmaları, uygun ölçek, oran kullanımı, renk ve ışığın bilimsel anlamda ortaya konulan genel beğenileri yansıtacak doğrultuda kullanılması şeklinde yaklaşımlar da bu algıyı desteklemiştir. Kısacası tasarım eğitiminin ilk yıllarında ve sonraki yıllarında konularla ilişkili olarak temel tasarım ilkelerinin proje derslerinde kullanımının soyut olarak öğrenilen bu ilkelerin somut olarak deneyimlenebilmesine ya da ortaya konulmasına imkân sağlayacak olması sebebiyle eğitim ve uygulama arasında yer aldığı belirtilen boşluğu doldurabileceği düşünülmektedir (Araz Ustaömeroğlu, 1998: 3).

Endüstrileşme sonucu meydana gelen tasarım sorunlarını ele alan Bauhaus Okulu'nda temellenen temel tasarım eğitimi, tasarım ve sanat eğitimi süreçlerinin ilk adımını oluşturmaktadır. Tasarım elemanları ve ilkelerinin öğretilmesi yönüyle kuramsal, tasarımlama eyleminin gerçekleştirilmesi yönüyle ise uygulama anlamında içeriğe sahip bütüncül bir eğitim yaklaşımıdır. Bireyi özgürleştirmek, sınırlılıklarını ve potansiyellerini görmesini sağlamak, yaratıcılığını ortaya çıkarmak, malzemelerin fiziksel doğası ve potansiyellerini anlamak için tasarımın temel yasalarının kavranmasına yardımcı olabilecek teorik çalışmalar ve uygulama çalışmaları, temel tasarım eğitiminin içeriğini oluşturmaktadır. Bu içerikler öğrencilerin kendini tanınması, yaratıcılığının farkına varması ve sanat dalını belirlemesi sebepleriyle ele alınmıştır. Bauhaus Okulu'nda ön ders yaklaşımıyla ortaya çıkan temel tasarım eğitimi okulun kapanmasının ardından buradan ayrılan sanatçı ve öğretmenlerin farklı ülkelere göç etmesiyle yayılmıştır. Böylelikle temel tasarım eğitimi dersi çağdaş bir disiplin haline gelmiş, endüstri dönemi sonrası dünyanın farklı yerlerinde pek çok okulda örgün eğitim konusu olmuştur. Ülkemizde ise ilk olarak Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'nun programında 1957 yılında yer almıştır. Günümüzde tasarım ve sanat alanında eğitim veren kurumlarda uygulamasına devam edilmektedir (Hasırcı & Coşkun Onan, 2020: 101-102). Bauhaus Okulunun temel tasarım eğitimine en büyük katkısı, ilkeleri olan, farkında olarak düzenlenen, aynı zamanda uygulamalı ve kavrayıcı bir giriş dersi olması ve bu dersin modernist bir yaklaşımla, sanatla iç içe olacak bir öğretim programıyla kurgulanmış olmasıdır. Temel tasarım dersinde yapılan çalışmalar tasarım ilkelerinin kimi zaman tümevarım, kimi zaman da tümdengelim yöntemiyle parça bütün ilişkisine yansıyacak şekilde kurgulanmıştır (Hasgöl & Birer, 2019: 27).

Tasarımla ilgili disiplinlerin programlarında yer bulan temel tasarım eğitimi dersinin içeriğini genel olarak Gestalt algı ilkeleri, tasarım ilkeleri, tasarım öğeleri ve üç boyutlu çalışmalar oluşturmaktadır. Temel tasarım eğitimi içeriği öğrencilerde görsel dilin oluşmasını sağlamakta ve bu dilin oluşması için de görsel düzenleme becerilerini geliştirmek adına bu dilin kavramları, kuralları ve ilkeleriyle donanmak durumundadırlar. Bu nedenle derste genel anlamda temel tasarım bilgisi sunmak hedeflenmektedir. Bu bilgi sunulurken de genel olarak ders programında yer verilen başlıklar şu şekildedir: tasarım öğeleri; ışık, doku, renk, nokta, çizgi, düzlem (yüzey), hacim, algı ilkeleri; şekil zemin ilişkisi, benzerlik, yakınlık, iyi şekil özellikleri başlıklarıyla yer almaktadır. Son olarak tasarım ilkeleri ise uyum, tekrar, zıtlık, denge, egemenlik, koram (hiyerarşi), simetri, vurgu, bütünlük, oran, ritim başlıklarıyla yer bulmaktadır (Akbulut, 2014: 24-25). Çalışma kurgusunda ise temel tasarım eğitimi içeriğini oluşturan bu başlıklardan tasarım ilkelerine odaklanılmakta ve bu ilkelerin somut uygulamalar üzerinden, sınırlandırılan örnekler aracılığıyla okunması hedeflenmektedir.

Temel Tasarım İlkeleri

Tasarı ortaya koyma sürecinde kolaylaştırıcı olan temel tasarım ilkeleri, problem çözme sürecini de kolaylaştırmaktadır. Tasarım aşamasında olduğu kadar ortaya konulan ürün ya da eserin eleştirisi ve değerlendirmesinde de önemli olan bu ilkeler tasarım ve sanat eğitiminin her alanında iki boyutlu çalışmalarla birlikte üç boyutlu olarak gerçekleştirilen çalışmalar için de önemli ve gereklidir (Civcir, 2015: 317). Tasarımın nasıl planlandığının çözümlenmesinde rol oynayan, farklı kaynaklarda farklı şekillerde ele alınan bu ilkeler, bu çalışmada denge, tekrar, ritim, uyum, zıtlık, bütünlük, egemenlik, koram (hiyerarşi), vurgu, oran ve simetri (Ertok Atmaca, 2014: 63) başlıklarıyla ele alınmaktadır.

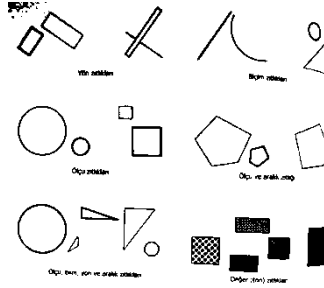
Ritim: Daha çok müziğin bir kriteri olsa da bir ögenin belirli aralıklarla yinelenmesi, tekrarı veya belirli bir düzen ilişkisiyle birbirini takip etmesi olarak tanımlanabilmekte ya da bir eserde yer alan öğelerin kendi aralarında meydana getirdikleri ardışık zaman ve mekân aralıklarının belirlemiş olduğu düzen şeklinde ifade edilmektedir (Seylan, 2005: 151-152). Ching'in tanımladığı şekliyle ritim, öğelerin mekân ve zaman içerisinde tekrarına dayanmaktadır. Bu tekrarlar hem görsel bütünlük oluşmakta hem de ritmik hareket süreklilik yaratmaktadır (Ching, 2011: 150).

Görsel 1. Ritim ilkesi

Denge: Fizik temelli bir kavram olan denge; birbirine karşıt olan iki ağırlığın ya da iki gücün eşitliğiyle oluşan durma hali, yerleşik konum ya da çatışan güçler, karşıt elemanlar arasındaki uyumu, durgunluğu sağlayan doğru orantı şeklinde tanımlanmaktadır. Çatışan güçlerin bir durgunluğa ulaşmasıyla açıklanmaya çalışılan denge olgusu statik bir durumu ya da hareketsizliği ifade etmektedir (Seylan, 2005: 152). Öte yandan Seylan tasarımda denge kavramının sezgisel olduğunu, denge uyumunun yerini alabilecek rasyonel bir hesaplama yaklaşımının olmadığı belirtmektedir. Sanat ve tasarım alanlarında denge arayışı niceliksel ve niteliksel yönden yüzeyde ya da uzamda bir düzen oluşturma şeklinde değerlendirilebilmektedir. Bu düzen çabası, sürece dâhil edilen elemanların sadece biçimsel olarak düzenli dağılımlarını ifade etmemekte, her bir ögenin algısal olarak ifade ettiği dağılım ve bu dağılım sonucunda oluşan karşılıklı ilişkiler düzeninin toplu etkisini içermektedir (Seylan, 2005: 153-155).

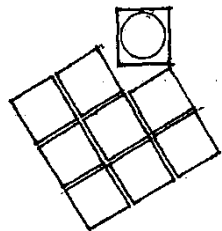
Zıtlık: Cisimler arasında herhangi bir yönden ortak ya da birbirine yakın nitelikler bulunmadığında bunlar arasında ilişki kurmak zorlaşmakta ve bu durum zıtlık olarak yorumlanmaktadır (Güngör, 2005: 136). Başka bir deyişle zıtlık, düzensizlikleri doğuran ve ortak değerlerin bulunmadığı durumlarda, objeler arasında bağ kurulamadığında oluşmaktadır (Civcir, 2015: 361). Ancak zıtlık bir yönden tasarımda uyumsuzluk ya da dağınıklık yaratmaktayken, öte yandan renk, doku, değer, yön, biçim, ölçü, aralık vb. özelliklerinden bir ya da birkaçının olmasıyla oluşabilen zıtlık, kişilerin beklenmedik etkilerle karşılaşılıyor olması sebebiyle tasarıma ilgi ve canlılık katmaktadır (Güngör, 2005: 136).

Görsel 2. Zıtlık ilkesi

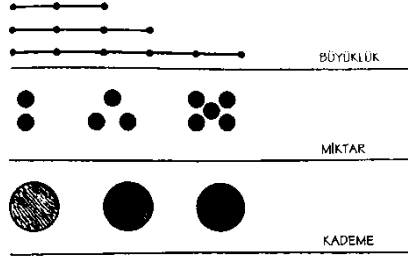
Uyum: Birlik, düzen ve uygunluk anlamına gelmektedir. Birden fazla ögenin kaynaşması ya da anlamlı bir ilişkiyle bir arada olmasıyla oluşan düzenli birliktir. Bu sebeple, uyum bir bütünün parçalarıyla uygunluğunu dile getirmektedir (Seylan, 2005: 155). Uyum, bir kompozisyonda yer alan parçaların veya parçaların birleşiminin hoşça giden birlikteliği ya da ahengi şeklinde tanımlanabilir. Uyum; ortak bir özellik taşımak, benzer büyüklükler, benzer şekiller, benzer yönlendirme, benzer renkler ve tonlar, benzer malzemeler ve benzer detay özellikleri ile sağlanabilmektedir (Ching, 2011: 146).

Egemenlik: Bir biçim ya da mekânın anlamı ya da öneminin boyut, şekil ya da yerleşim yoluyla, genel kompozisyon içerisindeki diğer öge, biçim veya mekânların önüne çıkarılmasını ifade etmektedir (Ching, 2011: 321). Güngör'ün de belirttiği şekliyle bir tasarımda tutarlı bir dengenin oluşabilmesi için, bazı kısımlarda görsel algılama yönüyle daha baskın bir unsur olması gerekmektedir. Egemenlik sadece ölçü yönüyle değil renk, doku, değer yönleriyle de sağlanabilmektedir (2005: 142). Özetle bir tasarımda ya da kompozisyonda kullanılan öğelerin biri ya da bir kısmının diğer öğelerden baskın olmasıdır (Civcir, 2015: 374).

Görsel 3. Egemenlik ilkesi

Oran: Nicelik, büyüklük ya da derece açısından iki şey veya parça-bütün arasındaki bağıntıyı ifade etmekten orantı ise bir şeyi oluşturan parçaların kendi aralarında ya da bütünle aralarındaki uygunluğunu, karşılaştırılabilir ilişkilerini tanımlamaktadır (Seylan, 2005: 158). Ching'in kısaca özetlediği şekliyle ise oran bir parçanın bir diğer parçayla ya da bütünle kurduğu ilişki ya da bir nesnenin bir diğer nesneyle büyüklük, kademe ya da miktar yönleriyle kurduğu ilişkidir (Ching, 2011: 191).

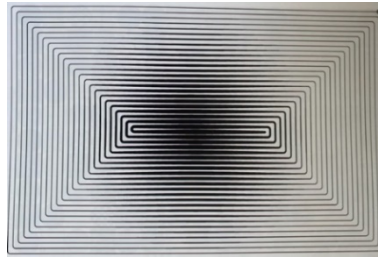
Görsel 4. Oran ilkesi

Bütünlük: Birlik ya da bütünlük benzer ya da farklı öğelerin, mekânların, yapıların veya cisimlerin birlikteliği sonucu dengeli bir bütün oluşturmalarıyla gerçekleştirilen tasarım ilkesidir (Güngör, 2005: 152). Tasarıma meydana getiren tüm elemanlarının birer öge olarak gözükmeden çıkarak bir görsel bütün haline gelmesi ile oluşmaktadır (Denel, 1970: 64).

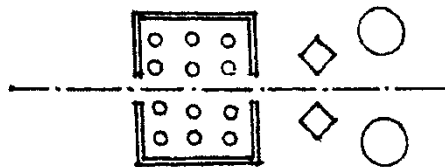
Görsel 5. Bütünlük ilkesi

Tekrar: Kompozisyonda ya da tasarımda bir veya daha fazla öğenin birden fazla kullanılmasıdır. Birbirinin aynı ya da benzer öğelerin yan yana getirilmesi benzer etkiler uyandırdığı için tekrar sayesinde bu etki bağlayıcı ve güçlendirici olmaktadır (Civcir, 2015: 318).

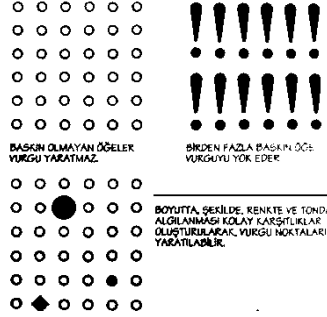
Görsel 6. Tekrar ilkesi

Simetri: Birbirine denk biçim ya da mekânların, kendilerini ayıran bir çizgi ya da düzlemin her iki yanında veya bir eksenin, merkezin etrafında dengeli bir biçimde dağılımı (Ching, 2011: 321) şeklinde ifade edilmektedir.

Görsel 7. Simetri ilkesi

Vurgu: Tasarımda ya da kompozisyonda bir unsurun diğerlerine kıyasla daha baskın olması sonucunda oluşan tasarım ilkesidir. Ching'in de belirttiği şekliyle önemli bir unsur ya da özelliğin, kendine özgü bir şekille, anlamlı derecede boyutlandırma ile ya da mekâna, kompozisyona karşıt doku, ton, renk gibi özelliklerle görsel anlamda ön plana çıkarılmasıdır (Ching, 2011: 154).

Görsel 8. Vurgu ilkesi

Koram (Hiyerarşi): İki karşıt uç arasında uyumlu bir geçiş sağlamak amacıyla uygun kademeler aracılığıyla oluşturulan tasarım ilkesidir. Bu tasarım ilkesi bir tasarımı meydana getiren öğelerin önem derecelerine göre sıralanmasıyla meydana gelmektedir. Vurgu derecesine göre sıralanan unsurlar bu sayede bir dizi ya da dizilim etkisi oluşturmaktadır. Eksensel, merkezsiz ve çevresel koram olmak üzere üçe ayrılan bu tasarım ilkesine göre eksensel koram, biçimlerin bir eksen üzerinde dizilmesiyle oluşmaktadır. Merkezli koram ise biçimlerin koram ilkesini oluşturacak şekilde birleştirilmesi sonucu merkez noktası meydana getirmesiyle oluşmaktadır. Bir diğer başlık olan çevresel koram, biçimlerin bir çevre üzerinde kademelenmesiyle oluşmaktadır (Güngör, 2005:138-141).

YÖNTEM

Çalışma nitel araştırma yönteminden faydalanılarak oluşturulmuştur. Nitel araştırma, natüralist bir yaklaşımı barındıran, yorumlayıcı, çok yönlü bir araştırma yöntemidir. Bu durum nitel araştırmaların olayları doğal ortamlarında inceledikleri ve olguları insanların onlara yükledikleri anlamlar açısından anlamlandırmaya ve yorumlamaya çalıştıkları anlamına gelmektedir (Groat & Wang, 2013: 218). Nitel araştırma stratejisi, belirli ve tanımlanmış bir bağlamla insanların gerçek dünyadaki durumlarda çevrelerini ve kendilerini nasıl anlamlandırdıklarına dair bir anlayış kazanmayı içerir ve araştırmacının toplanan verileri yorumlamasına bağlıdır (Groat & Wang, 2013: 222). Bu yöntemin veri toplama taktiklerinin çeşitli tanımlayıcıları arasında ise röportajlar, gözlemler, belgeler ve görsel-ışitsel bilgiler yer almaktadır (Groat & Wang, 2013: 244). Temel özellikleri yönüyle; uygun kuram ve yöntemlerin doğru seçimi, araştırmacının araştırmaya yönelik düşüncelerinin bilgi üretim sürecinin bir parçası olması, farklı bakış açılarının tanımlanarak analiz edilmesi şeklinde özellikler, bu araştırma yöntemindeki teknik ve yaklaşımların çeşitliliğini ortaya koymaktadır (Seggie & Bayyurt, 2021: 15).

Nitel araştırmada faydalanılabilecek çeşitli veri toplama teknikleri bulunmaktadır. Bu teknikler arasından; vaka çalışması, görüşme, gözlem ve doküman analizi yöntemi yaygın olarak kullanılmaktadır. Her yöntemin kendine has güçlü ve kısıtlayıcı yönleri bulunmaktadır. Veri toplama aracı olan bu teknikler görüşme, gözlem, görsel ve işitsel materyaller ve dokümanlar şeklinde gruplanabilmektedir. Çalışmalar planlanırken de araştırma yöntemi bilgilerin nasıl toplanacağı ve organize edileceğine karar verilerek belirlenmektedir (Seggie & Akbulut Yıldırım, 2021: 29). Nitel araştırma yönteminde faydalanılan tekniklerden doküman toplama yazılı ya da yazılı olmayan her türden kayıtlı bilgiyi kapsayarak araştırmacı için diğer yöntemlerle elde ettiği verileri daha verimli yorumlamada katkı sağlar. Fotoğraf, günlükler, gazeteler, mektuplar, dergiler, sanat eserler, objeler, video ve ses kayıtları, özetle kayıt altına alınmış her tür bilgi nitel araştırma yöntemi için zengin bir veri tabanı olabilmektedir (Buran, 2021: 48).

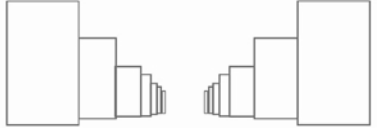
Bu çalışmada ise veriler elde edilirken literatür analiziyle birlikte nitel araştırmada kullanılan veri toplama tekniklerinden olan görsel bilgiler ve fotoğraflardan faydalanılmıştır. Bunlar aracılığıyla da belirlenen örnekler

üzerinden tasarım ilkelerinin analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analiz gerçekleştirilirken bazı yapı örneklerinde ilkelerin nasıl okunduğunu gösteren açılımlara yer verilmiş, bazılarında ise yapıda ilgili ilkeyi oluşturan öğelerin bu ilkeyi nasıl sağladığı ifade edilerek detaylı analizler oluşturulmuştur. Özetle, literatürden elde edilen ve temel tasarım ilkelerini yansıtan ilişki dili, belirlenen modern yapı örneklerinde de aranarak analizler sonucu bu yapılardaki tasarım ilkeleri ortaya konulmuştur.

BULGULAR

Çalışma doğrultusunda belirlenen örneklerin her birinde temel tasarım ilkelerinden bir ya da birkaçının mevcut olduğu görülmektedir. Tablo 1-20’de bu örnekler üzerinden temel tasarım ilkelerinin yansımalarına yer verilmiş ve bahsi geçen ilkeler analiz edilmiştir.

Tablo 1. Tekrar ilkesinin analizi

Yapı Künyesi	Yapı Görselleri	Tasarım İlkesi
Salk Institute, Louis Kahn 1965/ABD		Tekrar

Buna göre Tablo 1’de yer alan ve Louis Kahn tarafından tasarlanan Salk Institute’de yapı bütünü aynı özellikte yinelenen bloklardan oluşmaktadır. Birbirinin aynı olarak yer verilen bu blokların birden fazla kullanılmasıyla oluşturulan ilişki temel tasarım ilkelerinden tekrara referans vermektedir. Bu ilkenin nasıl oluşturulduğunu yansıtan örüntü dili analizi de Tablo 1c’de yer almaktadır.

Tablo 2. Tekrar ilkesinin analizi

Yapı Künyesi	Yapı Görselleri	Tasarım İlkesi
Cathedral of Brasilia Oscar Niemeyer 1960/Brezilya		Tekrar

Tekrar ilkesini yansıtan bir diğer örnek olan Cathedral of Brasilia’da (Tablo 2) yapı strüktürünü oluşturan çizgisel elemanların yinelenmesi bu ilkeyi meydana getirmektedir.

Tablo 3. Denge ilkesinin yansıması

Yapı Künyesi	Yapı Görselleri	Tasarım İlkesi
Edith Farnsworth House Ludwig Mies Van Der Rohe 1951/ABD		Denge

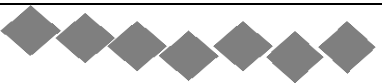
Ludwig Mies Van Der Rohe tarafından tasarlanan Edith Farnsworth House (Tablo 3) herhangi bir baskın unsur barındırmaması ve sürece dâhil edilen elemanların hem biçimsel hem de algısal yönden ifade ettiği dağılım yönleriyle temel tasarım ilkelerinden denge ilkesine karşılık gelebilecek özellikler içermektedir.

Tablo 4. Denge ilkesinin yansıması

Yapı Künyesi	Yapı Görselleri	Tasarım İlkesi
Landhouse Lemke Ludwig Mies Van Der Rohe 1933/Almanya		Denge

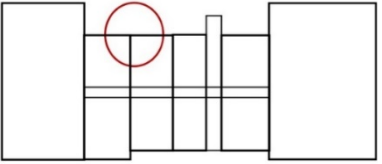
Tablo 4'te yer verilen ve Mies Van Der Rohe'nin bir diğer eseri olan Landhouse Lemke de benzer şekilde, yapıyı meydana getiren unsurlar arasında herhangi bir yönden baskınlık bulunmaması ve ifade ettiği dağılım sebebiyle temel tasarım ilkelerinden dengeye referans vermektedir.

Tablo 5. Ritim ilkesinin analizi

Yapı Künyesi	Yapı Görselleri	Tasarım İlkesi
Kubuswoningen Piet Blom 1984/Hollanda		Ritim
		Ritim ilkesini oluşturan örüntü

Piet Blom tarafından tasarlanan (Tablo 5) Kubuswoningen yapısı birbirinin aynı olan ve belirli aralıklarla tekrar eden elemanlar sayesinde tasarım ilkelerinden ritmi yansıtmaktadır. Bu ilkeyi oluşturan örüntü dilinin analizi ise Tablo 5c’de yer almaktadır.

Tablo 6. Zıtlık ilkesinin analizi

Yapı Künyesi	Yapı Görselleri	Tasarım İlkesi
Fuji Broadcasting Center Kenzo Tange 1996/Japonya	a	Zıtlık
	b	
	c	Zıtlık ilkesini oluşturan örüntü

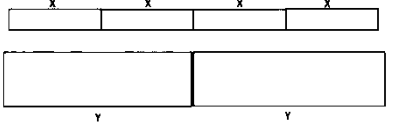
Kenzo Tange tarafından tasarlanan Tablo 6’deki Fuji Broadcasting Center binasında ise şekil yönüyle zıtlık bulunmaktadır. Yapıda tüm elemanlar dikdörtgen formlarda oluşturulmuşken sadece bir elemana dairesel olarak yer verilmesi temel tasarım ilkelerinden zıtlığı, şekil yönüyle zıtlık özelinde yansıtmaktadır. Bu ilkeyi oluşturan örüntü dili analizi ise Tablo 6c’de ifade edilmektedir.

Tablo 7. Zıtlık ilkesinin analizi

Yapı Künyesi	Yapı Görselleri	Tasarım İlkesi
JFK Presidential Library I.M. Pei 1979/ABD	a	Zıtlık
	b	

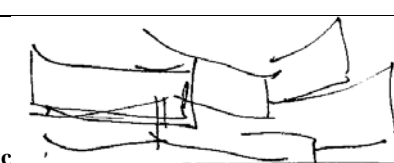
Zıtlık ilkesine referans veren bir diğer örnek ise Tablo 7’deki JFK Presidential Library’dir. Bu örnekte hem yapıyı meydana getiren öğelerden sadece birinin siyah, geriye kalan birimlerin beyaz olması yönüyle renk zıtlığı; hem de silindir, dikdörtgen, üçgen gibi farklı formların kullanılması yönüyle şekil zıtlığı bulunmaktadır.

Tablo 8. Oran ilkesinin analizi

Yapı Künyesi	Yapı Görselleri	Tasarım İlkesi
Villa Savoye Le Corbusier 1931/Fransa	a	Oran
	b	
	c	Oran ilkesini oluşturan örüntü

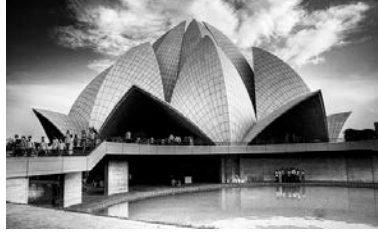
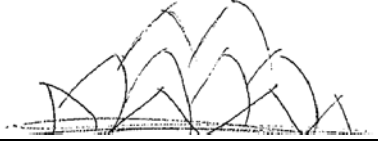
Le Corbusier tarafından tasarlanan Villa Savoye’da yapının genel açıklıkları, pencere gibi donatıları ve yapı sağ-sol kısmını oluşturan elemanların benzer ve ilişkisel boyutlarda olması temel tasarım ilkelerinden orana referans vermektedir. Oran ilkesini sağlayan ilişkinin analizi ise Tablo 8c’deki açılımla ifade edilmektedir.

Tablo 9. Uyum ilkesinin yansıması

Yapı Künyesi	Yapı Görselleri	Tasarım İlkesi
Guggenheim Bilbao Museum Frank Gehry 1997/İspanya	a	Uyum
	b	
	c	Uyum ilkesini oluşturan örüntü

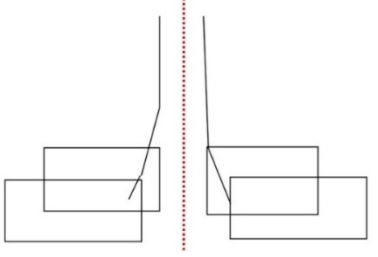
Frank Gehry’nin tasarladığı Guggenheim Bilbao Museum (Tablo 9) ise birden çok ve benzer geometrik etkiye sahip birimlerden meydana gelmesi ve ortaya çıkan bütünün de bu birimlerle ortak özellikler taşıyor olması yönüyle temel tasarım ilkelerinden uyuma referans vermektedir. Birimler ve ortaya çıkan sonuç ürün arasındaki geometrik etkinin benzer olmasıyla oluşan bu ilkenin analizini yansıtan örüntü dili Tablo 9c’de ifade edilmiştir.

Tablo 10. Uyum ilkesinin yansıması

Yapı Künyesi	Yapı Görselleri	Tasarım İlkesi
Lotus Temple Fariborz Sahba 1996/Hindistan	a b	Uyum
	c	

Guggenheim Bilbao Museum ile benzer şekilde Tablo 10'da yer alan Lotus Temple örneğinde de yapıyı meydana getiren öğelerle yapı bütünü'nün benzer geometrik özellikler taşıyor olması temel tasarım ilkelerinden uyuma referans vermektedir. Bu ilkeyi oluşturan örüntü dili ise Tablo 10c'de yer almaktadır.

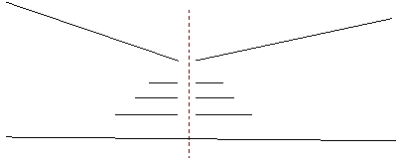
Tablo 11. Simetri ilkesinin analizi

Yapı Künyesi	Yapı Görselleri	Tasarım İlkesi
St. Mary Cathedral Kenzo Tange 1964/Japonya	a b	Uyum
	c	

Kenzo Tange'in bir diğer eseri olan St. Mary Cathedral (Tablo 11) dikey ekseninde kesildiğinde yapının iki yönündeki öğelerin benzer ve dengeli bir şekilde dağılım sağlıyor olması temel tasarım ilkelerinden simetriyi

yansıtmaktadır. Birbirine denk elemanların bir eksen etrafında dengeli dağılımıyla oluşturulan bu ilkenin örüntü analizi Tablo 11c’de ifade edilmiştir.

Tablo 12. Simetri ilkesinin analizi

Yapı Künyesi	Yapı Görselleri	Tasarım İlkesi
Seeley Historical Library James Stirling 1968/İngiltere	a	Simetri
	c	Simetri ilkesini oluşturan örüntü

Benzer şekilde James Stirling’in eseri Seeley Historical Library de (Tablo 12) dikey eksenle ayrıldığında yapının sağ ve sol kısımları birbirine denk elemanlar barındırmaktadır. Bu durum temel tasarım ilkelerinden simetriyi yansıtmakta ve bu ilkeyi meydana getiren örüntü Tablo 12b’de yer almaktadır. Öte yandan Tablo 1’de yer alan Salk Institute örneğinde yapı, orta noktasından bir eksenle ayrıldığında her iki yönde de benzer özellikte öğeleri barındırması sebebiyle temel tasarım ilkelerinden simetriyi yansıtmaktadır. Benzer şekilde Tablo 10’da yer alan Lotus Temple örneği de merkezi bir eksen çizgisiyle iki parçaya ayrıldığında yapının her iki yönündeki öğeler birbirine özdeş olacağı için tasarım ilkelerinden simetriyi de barındırmaktadır.

Tablo 13. Bütünlük ilkesinin yansıması

Yapı Künyesi	Yapı Görselleri	Tasarım İlkesi
Solomon R. Guggenheim Museum Frank Lloyd Wright 1959/ABD	a b	Bütünlük

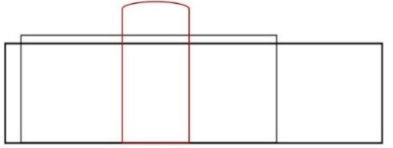
Tablo 13’te yer verilen Frank Lloyd Wright’ın tasarladığı Solomon R. Guggenheim Museum, yapı kabuğundan iç mekânına dek devam eden benzer geometrik şekillerin/unsurların bir araya getirilmesi ve bu sayede yapı bütününe oluşum ve biçim yönlerinden aynı dili paylaşması yönüyle temel tasarım ilkelerinden bütünlüğü yansıtmaktadır.

Tablo 14. Bütünlük ilkesinin yansıması

Yapı Künyesi	Yapı Görselleri	Tasarım İlkesi
Royal National Theatre Denys Lasdun 1976/ABD	a b	Bütünlük

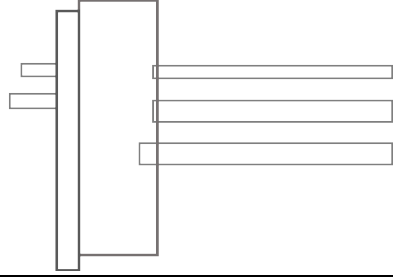
Denys Lasdun tarafından tasarlanan Royal National Theatre örneğinde de (Tablo 14) yapıyı meydana getiren birimlerin genel olarak köşeli hatlara sahip olması ve dolu kütlelerden oluşması, aynı ilişki ve form dilinin iç mekânda da devam etmesi yönüyle temel tasarım ilkelerinden bütünlüğü yansıtmaktadır.

Tablo 15. Egemenlik ilkesinin analizi

Yapı Künyesi	Yapı Görselleri	Tasarım İlkesi
Weizmann House Erich Mendelsohn 1937/İsrail	a b	Egemenlik
	c	Egemenlik ilkesini oluşturan örüntü

Tablo 15’te yer alan, Erich Mendelsohn tarafından tasarlanan Weizmann House’da ise yapı bütününde yer alan unsurlar arasından silindir şeklindeki ögenin hem şekil hem de boyut yönüyle genel kompozisyona göre baskın olması egemenlik ilkesine referans vermektedir. Kompozisyonu oluşturan bir unsurun şekil ve boyut yönüyle farklılaştırılmasıyla oluşan bu ilkenin analizini yansıtan örüntü dili Tablo 15c’de yer almaktadır.

Tablo 16. Egemenlik ilkesinin analizi

Yapı Künyesi	Yapı Görselleri	Tasarım İlkesi
Fallingwater House Frank Lloyd Wright 1939/ABD	a	Egemenlik
	c	Egemenlik ilkesini oluşturan örüntü

Egemenlik ilkesine referans veren bir diğer örnek ise Frank Lloyd Wright tarafından tasarlanan Fallingwater House’dur (Tablo 16). Yapıda elemanların büyük bir çoğunluğu yatay şekilde yönlenecekken bir elemanın dikey olarak yerleştirilmesi, aynı zamanda da doku yönüyle diğerlerinden farklılaşması ile bu ilke sağlanmaktadır. Fallingwater House örneğinde egemenlik ilkesini oluşturan örüntü dili ise Tablo 16c’de yer almaktadır. Bununla birlikte Fuji Broadcasting Center (Tablo 6) örneğinde de dairesel formun diğer unsurlara baskın olması temel tasarım ilkelerinden egemenliği ifade etmektedir.

Tablo 17. Vurgu ilkesinin analizi

Yapı Künyesi	Yapı Görselleri	Tasarım İlkesi
Pompidou Centre Renzo Piano-Richard Rogers 1977/Fransa	a b	Vurgu

Renzo Piano-Richard Rogers tarafından tasarımı yapılan Tablo 17’de yer verilen Pompidou Centre ise yapı cephesinde yer alan ögenin ön plana çıkarılmış olması sebebiyle tasarım ilkelerinden vurguyu yansıtmaktadır. Vurgu ve egemenlik benzer ilkeler gibi görülmekteyken egemenlik ilkesinde bir baskınlık söz konusudur. Burada ise vurguyu sağlayan unsur yapı geneline baskın olmayıp sadece yapı cephesine alınmış olması ve yapının genel kurgusunda faydalanılan geometrik formlardan farklı olması yönüyle bu ilkeyi yansıtmaktadır. Boyutta, şekilde, renkte ve tonda algılanması kolay karşıtlıklar oluşturularak yaratılabilen vurgu ilkesi bu örnekte hem şeklin farklılığıyla hem de öne alınmasıyla sağlanmıştır. Palace of the Assembly (Tablo 18) örneği de benzer şekilde yapı cephesinde farklılaşan biçimsel eleman yönüyle temel tasarım ilkelerinden vurguyu yansıtmaktadır.

Tablo 18. Vurgu ilkesinin analizi

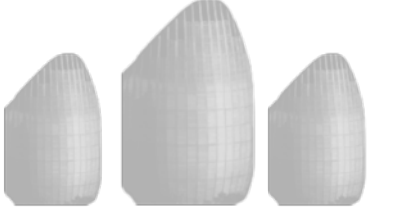
Yapı Künyesi	Yapı Görselleri	Tasarım İlkesi
Palace of the Assembly LeCorbusier 1963/Hindistan	a	Vurgu
	b	

Tablo 19. Koram (Hiyerarşi) ilkesinin analizi

Yapı Künyesi	Yapı Görselleri	Tasarım İlkesi
Sydney Opera House Jorn Utsons 1973/Avustralya	a	Koram (Hiyerarşi)
	b	
	c	Koram (Hiyerarşi) ilkesini oluşturan örüntü

Son olarak Tablo 19’da yer alan Sydney Opera House ve Tablo 20’de yer alan Centre Culturel Jean-Marie Tjibaou yapıları bütünü meydana getiren elemanlar arasındaki kademelenme ile temel tasarım ilkelerinden korama (hiyerarşi) referans vermektedir. Buradaki elemanların bir eksen üzerinde sıralanması koram türlerinden merkezsel koramı yansıtmaktadır. Vurgu derecesine göre sıralanan unsurlarla bir dizi ya da dizilim etkisi oluşturulan bu ilkenin analizini yansıtan örüntü dili de Tablo 19c ve 20c’de ifade edilmiştir.

Tablo 20. Koram (Hiyerarşi) ilkesinin analizi

Yapı Künyesi	Yapı Görselleri	Tasarım İlkesi
Centre Culturel Jean-Marie Tjibaou Renzo Piano 1998/ Yeni Kaledonya		Koram (Hiyerarşi)
		Koram (Hiyerarşi) ilkesini oluşturan örüntü

SONUÇ

Literatürde sıklıkla yer bulan, barındırdığı farklı boyutlar ve soyut uygulamalar sebebiyle öğrencilerin temel tasarım eğitimi ve içeriklerini kavramakta zorlanması probleminde tasarım ilkeleri özelinde yaklaşan çalışma, bu soruna çözüm önerebilmek adına temel tasarım ilkelerini modern mimari yapılarıdaki somut yansımalar üzerinden analiz etmeyi hedeflemiştir. Bu doğrultuda çalışma ile belirlenen örnekler üzerinden tasarım ilkelerinin yansımaları ve bu yansımaların nasıl meydana geldiği açıklamalar ve örüntü ilişkileriyle ortaya konulmuştur. Öğrencilerin kavramakta ve eğitim hayatlarının ilerleyen yıllarına ya da meslek hayatlarına transfer etmekte zorlandığı bu temel bilgilere yönelik uygulamalı örnekler üzerinden görsel analizleriyle birlikte veriler ortaya konulmuştur. Çalışma sonucunda elde edilen veriler temel tasarım ilkelerinin somut uygulamalarını ortaya koymakta, çalışmanın öncelikli amacı olmasa da temel tasarım eğitimi ve bu eğitimi oluşturan içeriğin önemini, meslek hayatında dahi eğitime başlanılan ilk yıllarda öğrenilen bu bilgilerin kullanılacak olması yönüyle vurgulamaktadır. Her ne kadar tasarım eğitiminin ilk yıllarında bu farkındalık kazanılmasa da çalışma ile temel tasarım ilkelerinin somut kullanımları ve karşılıkları, örnek uygulamalar üzerinden görünür kılınmıştır. Bu sayede temel tasarım ilkelerinin yapılara nasıl yansıtıldığı, yansıtılabileceği ya da bu ilkelerin nasıl okunabileceğine yönelik veriler ortaya konulmuştur. İlkeleri meydana getiren ilişki örüntülerinin analizi ile de örneklerin öğrenciler için daha açıklayıcı olması hedeflenmiştir. Çalışma hem bu analizler ve örnekleri ortaya koyması yönüyle hem de bunu yaparken öğrencilerde ünlü mimarlar ve eserleri konusunda farkındalık sağlayacak olması sebebiyle önem taşımaktadır. Çalışma bulgularından temellendirilerek gerçekleştirilecek diğer araştırmalar için bu örneklerin çeşitlendirilerek bilgi havuzunun genişletilmesi, aynı zamanda temel tasarım ilkelerinin yansımalarının ilk yıl sonrası tasarım stüdyosu ortamlarında öğrenci projeleri üzerinden okunması ve bu yönde kritikler verilmesinin katkı sağlayacağı düşünülmekte ve önerilmektedir. Öte yandan çalışmanın, ortaya koyduğu verilerle temel tasarım eğitimi oluşturan içeriklerde, izlencelerde yer bulmasının katkı sağlayıcı olacağı düşünülmektedir.

Authors' Contributions

The author contributed 100%.

Competing Interests

There is no potential conflict of interest.

Ethics Committee Declaration

This study doesn't require ethics committee approval.

REFERENCES

- Akbulut, D. (2014). Tasarımda temel etkileşim: Temel tasarım eğitiminde bütünleşik ortak zemin. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(13), 23-40. <https://doi.org/10.18603/std.46561>
- Araz Ustaömeroğlu, A. (1998). *Mimari analiz için temel tasarım öge ve ilkelerinin kullanımı ile oluşturulan estetik ağırlıklı bir yöntem araştırması* (Yayın no. 78167) [Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi].
- Artun, A. (2009). Geometrik modernlik: Bauhaus enternasyonali ve Türkiye'de sanat. A. Artun, & E. Aliçavuşoğlu (Eds.), *Bauhaus: Modernleşmenin tasarımı* (s. 183-199). İletişim Yayınları.
- Atalayer, F., Üstün, B. (2000). Temel tasarım eğitim ve öğretimi. *Mimarlık Dergisi*, (293), 51-52.
- Buran, A. (2021). Nitel araştırmada veri toplama. F. N. Seggie, & Y. Bayyurt (Eds.), *Nitel araştırma: Yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları* (s. 43-58). Anı Yayıncılık.
- Ching, F. (2011). *İç mekan tasarımı*. Yem Yayınevi.
- Civcir, E. (2015). *Temel tasarım ve tasarım ilkeleri*. Akademisyen Kitabevi.
- Denel, B. (1970). *Tasarım üzerine bir deneme*. Yükselen Matbaacılık.
- Eroğlu, E., Aksu, A. (2019). Çağdaş mimarlıkta 'tekrar' üzerine bir değerlendirme. *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, (22), 91-101. <https://doi.org/10.17484/yedi.536102>
- Ertok Atmaca, A. (2014). *Temel tasarım*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Güngör, H. (2005). *Görsel sanatlar ve mimarlık için temel tasar* (Cilt Genişletilmiş 3.baskı). Eren Ofset Matbaası.
- Groat, L., & Wang, D. (2013). *Architectural research methods*. Wiley.
- Hasırcı, Z., Coşkun Onan, B. (2020). Anasanat atölye seçimleri ve tutumlar bağlamında temel tasarım dersini değerlendirmek. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(2), 101-122. <https://doi.org/10.7822/omuefd.638705>
- Hasgül, E., Birer, E. (2019). Temel tasarım eğitiminde Bauhaus Okulunun mekan üretimine etkisi. *SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 12(23), 26-42. <https://doi.org/10.21602/sduarte.538954>
- Hasol, D. (2010). *Ansiklopedik mimarlık sözlüğü*. YEM Yayınevi.
- Kılıç, S., Arabacıoğlu, B. C. (2021). Lisans düzeyinde uzaktan eğitim ile gerçekleştirilen çalıştay: Temel tasarım dersinde örüntüye dayalı parametrik model kullanımı. *Modular Journal*, 4(2), 131-151.
- Kuljici, F. (2019). *Modern mimarlık konut yapılarında iç mekân tasarımı ve kompozisyon öğelerinin kullanımının karşılaştırmalı bir okuması* (Yayın no.561527) [Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi].
- Lloyd Jones, P. (1969). The failure of basic design. *Leonardo*, 2, 155-160.
- Özel, E., Sağsöz, A. (2021). Geleneksel konutların sürdürülebilir tasarım bağlamında temel tasarım ilkeleri ile incelenmesi: Kaleiçi/Antalya örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/The Journal of International Social Research*, 14(78), 162-175.
- Sarıoğlu Erdoğdu, G. (2016). Temel tasarım eğitimi: Bir ders planı örneği. *Planlama*, 26(1), 7-19. <https://doi.org/10.5505/planlama.2016.52714>
- Sawyer, K. (2017). Teaching creativity in art and design studio classes: A systematic literature review. *Educational Research Review*, 22(2017), 99-113. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2017.07.002>

Seggie, F. N., Akbulut Yıldırım, M. (2021). Nitel araştırmaların desenlenmesi. F. N. Seggie, & Y. Bayyurt (Eds.), *Nitel araştırma: Yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları* (s. 23-35). Anı Yayıncılık.

Seggie, F. N., Bayyurt, Y. (2021). Nitel araştırma yöntemi. F. N. Seggie, & Y. Bayyurt (Eds.), *Nitel araştırma: Yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları* (s. 11-23). Anı Yayıncılık.

Seylan, A. (2005). *Temel tasarım*. İletişim Yayınları.

Sezer, Ö. (2019). Bauhaus'un modern mimari kültürünün yayılmasındaki rolü. *Mimarist*, 2, 48-55.

Şahin, S. T. (2022). *1930-1980 yılları arasında üretilen Gaziantep modern mimarlık yapılarının cephe ve kütle özelliklerinin incelenmesi* (Yayın no. 721150) [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi].

Görsel Kaynakçası

Görsel 1-3-4-7-8: Ching, F. (2011). *İç mekân tasarımı*. Yem Yayınevi, s. 150, 321, 191, 321, 154.

Görsel 2: Güngör, H. (2005). *Görsel sanatlar ve mimarlık için temel tasar* (Cilt Genişletilmiş 3.baskı). Eren Ofset Matbaası, s. 136.

Görsel 5: Denel, B. (1970). *Tasarım üzerine bir deneme*. Yükselen Matbaacılık, s. 64.

Görsel 6: Cıvırcı, E. (2015). *Temel tasarım ve tasarım ilkeleri*. Akademisyen Kitabevi, s. 318.

Tablo 1a-b: Fiederer, L. (2017, Ağustos 27). *AD classics: Salk Institute / Louis Kahn*. Archdaily. <https://www.archdaily.com/61288/ad-classics-salk-institute-louis-kahn/5037df8528ba0d599b000124-ad-classics-salk-institute-louis-kahnphoto?next-project=no> (17.02.2023).

Tablo 2a: Dolanbay, İ. (2021, Şubat 21). *Brezilya Katedrali*. Archi101. <https://archi101.com/yapilar/brezilya-katedrali/> (17.02.2023).

Tablo 2b: Sveiven, M. (2011, Ocak 5). *AD classics: Cathedral of Brasilia / Oscar Niemeyer*. Archdaily. https://www.archdaily.com/101516/ad-classics-cathedral-of-brasilian-oscar-niemeyer?ad_medium=gallery (17.02.2023).

Tablo 3a-b: Perez, A. (2010, Mayıs 13). *AD classics: The Farnsworth House / Mies van der Rohe*. Archdaily. https://www.archdaily.com/59719/ad-classics-the-farnsworth-house-mies-van-der-rohe/5037ddac28ba0d599b000077-ad-classics-the-farnsworth-house-mies-van-der-rohe-image?next_project=yes (17.02.2023).

Tablo 4a: Winstanley, T. (2011, Ağustos 8). *AD classics: Landhaus Lemke / Mies van der Rohe*. Archdaily. <https://www.archdaily.com/152464/ad-classics-landhaus-lemke-mies-van-der-rohe/5038101b28ba0d599b000c25-ad-classics-landhaus-lemke-mies-van-der-rohe-image> (17.02.2023).

Tablo 4b: GTM. (t.y.). *Lemke House, Berlin*. GTM. <https://www.grandtourofmodernism.com/magazine/the-bauhaus/magazine-bauhaus100/lemke-house-berlin/> (25.04.2023).

Tablo 5a-b: Pascucci, D. (2014, Mart 5). *AD classics: Kubuswoningen / Piet Blom*. Archdaily. <https://www.archdaily.com/482339/ad-classics-kubuswoningen-piet-blom/53123ad7c07a80208000002e-ad-classics-kubuswoningen-piet-blom-photo> (17.02.2023).

Tablo 6 a: Wikipedia. (2022, Ekim 21). *Fuji Broadcasting Center*. Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Fuji_Broadcasting_Center#/media/File:2018_FCG_Headquarters_Building_2.jpg (17.02.2023).

Tablo 6 b: Simpler, M. (t.y.). *Fuji Television Japan Broadcast Center Building, Tokyo, Japan*. Pinterest. <https://tr.pinterest.com/pin/552113235539446502/> (17.02.2023).

Tablo 7a: Lemaire, G. (2011, Ağustos 7). *AD classics: JFK Presidential Library / I.M. Pei*. Archdaily. https://www.archdaily.com/153285/ad-classics-jfk-presidential-library-i-m-pei/5107facdb3fc4b272000005a-ad-classics-jfk-presidential-library-i-m-pei-image?next_project=no (17.02.2023).

Tablo 7b: Listenfelt, C. (t.y.). *John F. Kennedy Başkanlık Kütüphanesi ve Müzesi*. Google. https://www.google.com/travel/entity/key/ChYpLzd_KrBw42RRoJL20vMDRmZ3BsEAQ?ved=0CAAQ5JsGahcKEwigoIvtpsT-AhUAAAAAHQAAAAAQBO&ts=CAESABoECgIaACoECgAaAA (25.04.2023).

Tablo 8a: Arkitektuel. (2017, Şubat 15). *Villa Savoye*. Arkitektuel. <https://www.arkitektuel.com/villa-savoye-2/> (18.02.2023).

- Tablo 8b:** Regensdorf, L. (2019, Ağustos 23). *With a new dance series, Le Corbusier's Villa Savoye becomes an unlikely stage.* Vogue. <https://www.vogue.com/slideshow/le-corbusier-villa-savoye-dance-series> (18.02.2023).
- Tablo 9a:** Pagnotta, B. (2013, Eylül 1). *AD classics: The Guggenheim Museum Bilbao / Gehry Partners.* Archdaily. <https://www.archdaily.com/422470/ad-classics-the-guggenheim-museum-bilbao-frank-gehry/521fa097e8e44eb94a000038-ad-classics-the-guggenheim-museum-bilbao-frank-gehry-photo> (18.02.2023).
- Tablo 9b:** Guggenheim Bilbao. *The Guggenheim Museum Bilbao.* Guggenheim Bilbao. <https://www.guggenheim-bilbao.eus/en/the-building#gallery-2> (18.02.2023).
- Tablo 10a-b:** Rizor, J. (2011, Ağustos 21). *AD classics: Lotus Temple / Fariborz Sahba.* Archdaily. <https://www.archdaily.com/158522/ad-classics-lotus-temple-fariborz-sahba> (18.02.2023).
- Tablo 11a-b:** Giannotti, A. (2011, Şubat 23). *AD classics: St. Mary Cathedral / Kenzo Tange.* Archdaily. <https://www.archdaily.com/114435/ad-classics-st-mary-cathedral-kenzo-tange/5038028928ba0d599b0008d2-ad-classics-st-mary-cathedral-kenzo-tange-photo> (18.02.2023).
- Tablo 12a:** Arkitektüel. (2018, Mart 10). *Seeley Tarih Kütüphanesi.* Arkitektüel. <https://www.arkitektuel.com/seeley-tarih-kutuphanesi/> (18.02.2023).
- Tablo 13a-b:** Arkitektüel. (2007, Eylül 28). *Solomon R. Guggenheim Müzesi.* Arkitektüel. <https://www.arkitektuel.com/solomon-r-guggenheim-muzesi/> (17.02.2023).
- Tablo 14a-b:** Douglass-Jaimes, D. (2015, Ekim 8). *AD classics: Royal National Theatre / Denys Lasdun.* Archdaily. <https://www.archdaily.com/772979/ad-classics-royal-national-theatre-denys-lasdun> (18.02.2023).
- Tablo 15a-b:** Shah, D. (2018, Mayıs 31). *Iconic house: Weizmann House in Rehovot, Israel designed by Erich Mendelsohn.* Architecturaldigest. <https://www.architecturaldigest.in/content/iconic-house-erich-weizmann-israel/> (18.02.2023).
- Tablo 16a:** Keller, H. (2017, Temmuz 17). *Flood Causes Damage at Frank Lloyd Wright's Fallingwater.* ADPRO. <https://www.architecturaldigest.com/story/flood-causes-damage-at-frank-lloyd-wrights-fallingwater-jacques-lipchitz> (18.02.2023).
- Tablo 17a-b:** Arkitektüel. (2017, Mart 2). *Centre Pompidou.* Arkitektüel. <https://www.arkitektuel.com/centre-pompidou/> (18.02.2023).
- Tablo 18a:** Zykov, A. (t.y.). *Palace of Assembly.* Archello. <https://archello.com/project/palace-of-assembly> (18.02.2023).
- Tablo 18b:** Fracalossi, I. (2011, Ağustos 10). *AD classics: Palace of the Assembly / Le Corbusier.* Archdaily. https://www.archdaily.com/155922/ad-classics-ad-classics-palace-of-the-assembly-le-corbusier?ad_medium=gallery (18.02.2023).
- Tablo 19a:** Newcomb, A. (2016, Nisan 27). *Google Launches Virtual Tour Inside Sydney Opera House.* Abcnews. <https://abcnews.go.com/OnCampus/google-launches-virtual-tour-inside-sydney-opera-house/story?id=38703007> (18.02.2023).
- Tablo 19b:** Miller, R. (2018, Ekim 8). *Sydney Opera House wasn't meant to be an ivory tower, so why not advertise on it?* News. <https://www.abc.net.au/news/2018-10-08/opera-house-wasnt-meant-to-be-an-ivory-tower/10352042> (18.02.2023).
- Tablo 20a:** Yavuz, A. (2019, Eylül 15). *Jean-Marie Tjibaou Kültür Merkezi.* Arkitektüel. <https://www.arkitektuel.com/jean-marie-tjibaou-kultur-merkezi/> (18.02.2023).
- Tablo 20b:** Langdon, D. (2015, Ağustos, 4). *AD classics: Centre Culturel Jean-Marie Tjibaou / Renzo Piano Building Workshop.* Archdaily. <https://www.archdaily.com/600641/ad-classics-centre-culturel-jean-marie-tjibaou-renzo-piano> (18.02.2023).

Author's Biography

İpek Yıldırım Coruk received her B.Arch (2015), MSc. (2018) and PhD (2022) from Hacettepe University, Department of Interior Architecture & Environmental Design. Currently works as an Assistant Professor at Fenerbahçe University. Major research interests include space design education, basic design education, design thinking and digital storytelling.